

TARTU PÜHA GEORGI (JÜRI) KOGUDUS

**ESIMESE EESTIKEELSE
ÕIGEUSU LITURGIA
180. AASTAPÄEV**

HEATEGEVUSKONTSERT

09.11.2025 · 15.00 · Püha Jüri kirik

1845 – 2025

Ühane heategevuskontsert on pühendatud kolmele õigeusu kiriku ja püha Georgi kogudusega seotud märgilisele tähtpäevale: 155 aastat kiriku ehitamisest, 180 aastat esimesest eestikeelsest jumalateenistusest ning püha Jüri koguduse asutamisest. Lisaks tähistatakse tänava ka 995 aastat õigeusu levikust Eestimaa – sündmust, milles mängis olulist rolli Tartu, tollal Jurjevi nime all, mis sai oma nime just püha Georgi ehk Jüri järgi. Püha Jüri on olnud Tartu mõtteline kaitsepühak selle loomisest alates.

Need tähtpäevad toovad esile ortodoksi kirikule olulise printsiibi – järjepidevuse. Just järjepidevus on võimaldanud õigeusul teha oma teekond Pühalt Maalt, kust see alguse sai, läbi paljude maade ja ajastute Eestimaa. Siinmail ulatub õigeusu ajalugu teadaolevalt ligi tuhande aasta taha ning see teekond jätkub. Õigeusu sõnum – rõõmusõnum ehk Evangeelium – on oma olemuselt universaalne: see kuulub kõigile rahvastele, ei piirdu ühtedega ega välista teisi.

Kontserdi eesmärk on toetada seda järjepidevust praktilisel moel, kogudes annetusi kiriku vundamendi toetamiseks, seinte remondiks ja katuse parandamiseks. Tulevikku suunatud mõtetes on ka plaan taastada kiriku kellatorn selle esialgses ilmes – nii nagu see nägi välja enne 1908. aastat, mil see tuli lammutada pehme pinnase vajumise tõttu. Kiriku logo kujutab pühakoda tema algses kujus, kus kõrge kellatorn andis kirikule arhitektuurilise tasakaalu.

Kontserdikava seob eri aegadel loodud liturgilist muusikat, mis on olnud osa eesti õigeusu kujunemisteedest – varasematest laulutraditsioonidest kuni ärkamisaja algupäraste ning nüüdisaegsete eesti ja slaavi heliloojate kirikulauludeni. Kuigi muusikaline keel on ajastute jooksul muutunud, kannavad need teosed endiselt edasi teksti, mis on püsinud muutumatuna sajandite vältel.

1. Psalm 104 (103).

„Kiida, mu hing, Issandat”

Lihts. kreeka viisil, harm. A. Lvov

Laul, millega algab koguõine teenistus (vigiilia), on kiituslaul Loojale ja loodule. Just see lihtsustatud kreeka viis on see, millel tavapärastel kõlab õigeusu teenistusel kogu maailma loomist ja ilu kiitev laul — kuidas Jumal on "kõik on targasti teinud".

2. Avtómelon ja kaks prosomíoni suurmärter Georgiusele:

„Nõnda kui vaprat märtrite seas”

„Päästja pärast oled Sa kannatanud”

„Kindla meelega, lootuses püsides”

Avtómelonid on iseseisvad, tavapärasest keerukama ülesehitusega, meelodiad, mis on kirjutatud kindlatele liturgilistele tekstidele ja järgivad õigeusu kaheksaviisi süsteemi. Pärast 17. sajandi kirikureforme hakkas nende kasutus järk-järgult vähenema ning hiljem asendusid need lihtsustatud viisidega. Alles 20. sajandi lõpul algas nende teadlik taastamine teenistuste igapäevases praktikas. Keerukama ja rikkalikuma ülesehitusega avtómelonit võib kõrvutada õigeusu heliloojate autoriloominguga — need seisavad oma muusikalisel ainulaadsusel heliloomingu kõrval võrdväärselt, säilitades samas traditsioonilised juured ja allutatuse viisireeglitele. Pärast eeskju (avtómeloni) esitamist kõlavad veel kaks prosomíoni pühale Georgiusele, mis muusikaliselt peegeldavad oma algupärast eeskju.

3. Kolm stihhiirat Eesti pühakute teenistusest:

„Kõike elumurede viletsust mahajättes”

„Missuguste austuseväärte kroonidega”

„Ole rõõmus, Pühtitsa mägi”

Lneed laulud on pühendatud Eesti pühakute kogule, preestermärter Platonile ja Jumalaema ilmumise austamisele Kuremäel (Pühtitsal). Viisid on pärit Kiievi koobaskloostri traditsioonist ning esindavad nn. 18. sajandi "ukraina baroki" stiili.

4. Pealaul preestermärter Issidorile ja 72-le Emajões märtrina kannatanuile

Emajõe märtrite mälestuspäeva pealaul kõlab Petseri kloostri viisil. Petseri kloostri viisid on jätnud jälje Lõuna-Eesti ja piiriäärsete alade kirikulaulude traditsioonile, rikastades seda isikupärase ja kohaliku värvinguga.

5. Kaks algupärast laulu Johannes Hütsilt (1888–1941):

„Nüüd lased Sa oma sulase rahu ära minna”

„Jumalaema Neitsi, rõõmusta”

Koor esitab kaks Eesti helilooja Johannes Hütsi teost. Esmalt kõlab õig-lase Siimeoni tänupalve „Nüüd lased Sa oma sulase rahu ära minna”, mis kannab endas vaga Siimeoni sõnu hetkel, mil ta nägi kauaoodatud Päästjat. Teisena kuuleme üht vanimat ja levinuimat laulu Jumalaemale — „Jumalaema Neitsi, rõõmusta”, mille tekst põhineb ingel Gabrieli rõõmusõnumil Jumalaemale (Lk 1:28,42) ning kuulub igapäevasesse õigeusu palvetsükli. Johannes Hütsi on andnud neile mõlemale, igapäevasele lauldavatele tekstidele, omanäolise ilme, järgides samas 19. sajandi lõpu kirikumuusikale omaseid harmooniaid ja muusikalise arengu võtteid. Johannes Hütsi liturgilisel heliloomingul, kui ka paljudel teistel Eesti õigeusu algupärastel lauludel, on oluline koht Eestimaa vaimuliku ja kultuurilise iseseisvuse loos, kandes endas ärkamisajastul tärpanud usulist ja rahvuslikku eneseteadust.

Esitab Tallinna Neeva Aleksandri katedraali eestikeelne ühendkoor
koorijuht Anna Maria Kaarma

6. Laul Jumalaemale – „On kohus tõesti õndsaks kiita”

Bütsantsi viisil

Bütsantsi laul on kristliku ida kirikulaulu vanim ja mõjukaim traditsioon, mille kujunemiskeskuseks oli Konstantinoopol. Seda iseloomustab monodiline, ranges süsteemis üles ehitatud meloodika, mille aluseks on kindlad viisivormelid. Bütsantsi laulu esteetika on sajandite jooksul kujundanud kogu õigeusu maailma muusikalise mõtlemise.

7. „Issand, mõtle meie peale”

Znamennõi viisil

Znamennõi viis (vene keeles *znamja* – „märk”) on vanavene kirikulaul, mis kujunes välja Bütsantsi viiside mõjul, kuid omandas aja jooksul täiesti iseseisva ja omanäolise ilme. Sarnaselt bütsantsi viisidele on ka *znamennõi* laul algselt ühehäälnene ning selle meloodiad märgiti üles eriliste märkidega. *Znamennõi* laulmist iseloomustavad pikad meloodiad, aeglane areng ja pidulik kõla. Selle traditsioonist on välja kasvanud terve rida hilisemaid vene kirikulaulu vorme, mis on mõjutanud ka eesti õigeusu muusikalist pärandit.

8. „Meie Isa”

Andrei Ramul (1842–1926)

Andrei Ramul oli üks esimesi silmapaistvaid eestikeelse õigeusu kirikulaulu arendajaid. Koorijuhi ja heliloojana lõi ta lihtsaid, ent väljendusrikkaid seadeid liturgilistele tekstidele, pannes õigeusu palved kõlama eesti keeles ja luues kohalikku traditsiooni. Tema tuntuim teos, palve „Meie Isa”, kõlab jumalateenistustel tänapäevalgi.

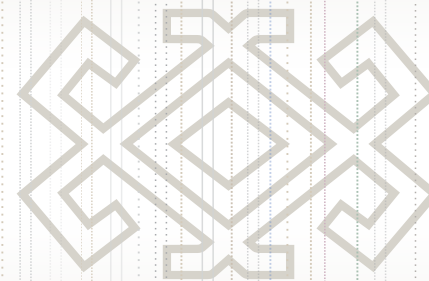
9. Palvelaul

Roman Toi (1916–2018)

Roman Toi oli väljapaistev eesti helilooja, dirigent ja pedagoog, kelle elu ja looming hõlmavad peaaegu terve sajandi. Pärast Teist maailmasõda elas ja töötas ta Kanadas, kus temast sai eesti diasporaa vaimne ja muusikaline liider. Tema koorilooming on sild traditsiooni ja nüüdisaegsuse, kodumaa ja emigratsiooni vahel.

Esitab Tallinna Jumalaema sündimise kiriku noortekoor

koorijuht Nikolai Lomakin

10. „Mu süda, ärka üles”

Pühalepa vaimulik rahvaviis, sead. Aare Kruusimäe

„Mu süda, ärka üles” on üks tuntumaid eesti vaimulikke rahvalaule, mis on pärit Hiiumaa Pühalepa koguduse traditsioonist. Laul põhineb Psalmil 57:9 („Mu süda, ärka üles. . .”), mida kohaliku kombe järgi lauldi hommikuse vaimuliku hümnina. Teos on tuntud oma siira lihtsuse ja voolava, väljendusrikka meloodia poolest, mis on iseloomulik vanale koguduselaulule. Kontserdil kõlab laul A. Kruusimäe seades, mis säilitab rahvaviisile omase meloodika ja modaalse kõlavärvi, rikastades seda nüüdisaegse koorikõla ja mitmehäälsusega.

11. „Kiitke Issanda nime”

sead. Kersti Petermann

Kersti Petermann on eesti helilooja, organist ja koorijuht, kes on pühendunud kirikumuusikale ja vaimuliku kooriloomingu edendamisele.

Tema seade „Kiitke Issanda nime” põhineb psalmidel 135/136 ja 136/137 – lauludel, mida kasutatakse õigeusu *polüeleiosel* – suurte kirikupühade jumalateenistuse pidulikus osas.

Esitab Tallinna Jumalaema sündimise kiriku meeskoor
koorijuht Nikolai Lomakin

12. „Kes võib meid lahutada Kristuse armastusest”

diakon Sergei Trubatšov (1919-1995)

Sergei Trubatšovi «Kes võib meid lahutada Kristuse armastusest» (1982) on inspireeritud apostel Pauluse kirjast roomlastele ning pühendatud õigeusu teoloogi Pavel Florenski (1882 - 1937) mälestusele. Teos on loodud vene koorikontserdi žanris, mille juured ulatuvad 18. sajandisse. Trubatšov elustas selle mitmeosalise vaimuliku vormi 20. sajandi lõpus, andes sellele uudse kõlapildi, ent muusikalise materjali tasandil pöördub helilooja veelgi varasemasse aega – vanavene ühehäälsuse ja rahvalike intonatsioonide poole.

Tõlge: „Kes võib meid lahutada Kristuse armastusest? Kas viletsus või ahistus või tagakiusamine või nälg või alastiolek või hädaoht või mõök?”

Nagu on kirjutatud: „Sinu pärast surmatakse meid kogu päeva, meid koheldakse nagu tapalambaid.”

Kuid selles kõiges me saame täieliku võidu tema läbi, kes meid on armastanud. Sest ma olen veendunud, et ei surm ega elu, ei inglid ega peainglid, ei praegused ega tulevased, ei väed, ei kõrgus, ei sügavus ega mis tahes muu loodu suuda meid lahutada Jumala armastusest, mis on Kristuses Jeesuses, meie Issandas.” (Ro. 8: 35-39)

13. Psalm 137 (136)

„Paabeli jõgede kaldail”

Cyrillus Kreek (1889-1962)

Cyrillus Kreeki Psalm 137 – „Paabeli jõgede kaldail” (1938) on üks tema väljapaistvamaid kooriteoseid, milles piiblitekst on leidnud väljenduse eesti vaimuliku koorilaulu keeles. Teos valmis Teise maailmasõja eelõhtul ning selle sisu – igatsus kaotatud kodumaa järele – omandas sügava ja ajastutruu tähenduse. Algselt meeskoorile loodud teos saavutas kiiresti suure populaarsuse. 1943. aastal seadis Kreek sellest orkestriversiooni, mis avab tema sõja ajal kirjutatud orkestrisüüdi Musica sacra, ning 1944. aastal valmis segakooriseade. Kuigi Kreeki Taaveti psalmid jäid oma kõlapildi poolest tollal pigem Peterburi õigeusu muusikatradiitsioonile toetuvale kirikule võõraks ja neid ei ole tänaseni igapäevases praktikast laialdaselt kasutatud, oli helilooja ise hästi tuttav õigeusu traditsiooni ja praktikaga ning arvatavasti pidas ta neid teoseid sobivaks ka jumalateenistuseks kasutuseks. Rahvaliku ja omapärase värvingu annab muusikale meloodia, mis meenutab muistset leinalaulu.

Esitab Tallinna Jumalaema sündimise kiriku noortekoor

koorijuht Sergei Mironov

14. Psalm I

„Õnnis on inimene”

Cyrillus Kreek (1889-1962)

Cyrillus Kreeki „Õnnis on inimene” (1923) on Taaveti esimese psalmi seade segakoorile *a cappella*. Teos on kirjutatud "läbi komponeeritud" vormis, kus iga salm toob kaasa muutuse muusikalisel tekstuuris ja tonaal-

suses, luues jutustava arenguliini. Kreek ühendab selles teoses sügava kirikulaulutraditsiooni tundmise ja iseseisva helikeele, milles kõlab rahvaviisile omane lihtsus.

15. Kaks slaavi psalmi

Arvo Pärt (1935)

"Kaks slaavi psalmi" segakoorile või solistidele on esimene kirikuslaavikeelse tekstiga teos Pärdi loomingus. Loodud juba 1977. aastal Eestis, jõudis teos oma esiettekandeni siiski 1984. aastal Saksamaal. Esimese laulu puhul on tegu lühima tekstiga kogu psalmiraamatus (psalm 117/116), teise laulu aluseks on aga Taaveti palveteekonna laul „Lapselik usaldus Jumala vastu” (psalm 131/130). See on Pärdi esimene *a cappella* kooriteos, milles ta kasutas oma tintinnabuli-stiili.

Esitab vokaalansambel Rejoice

koorijuht Sergei Mironov

16. „Palju aastaid!”

üpr. Teodor Bleive (1901-1979)

Teodor Bleive oli eesti õigeusu vaimulik, koorijuht ja helilooja. Ta oli tuntud Tartu vaimuliku Mihhail Bleive poeg, kes hukkus märtrina koos piiskop Platoni ja teistega 1919. aasta jaanuaris toimunud Tartu Krediidikassa massimõrvas. Tema noorem vend Johannes Bleive (1909–1991) sai hiljem tuntuks helilooja ja muusikateadlasena, olles üks eestikeelse õigeusu koorimuusika rajajaid. Oma vaimuliku töö kõrval tegutses Teodor Bleive aktiivselt koorijuhina ja lõi ka ise liturgilisi teoseid. Kuigi tema loominguline pärand ei ole mahukas, on tema loodud laulud jätnud püsiva jälje eesti õigeusu muusikaloos. Oma elu jooksul juhatas ta mitmeid kirikuja kogukonnakoore, kelle repertuaaris kõlasid nii vaimulikud teosed kui ka isamaalised ja rahvalikud laulud – väljendus sellest kahekordsest kutsumusest, mida Bleive kandis vaimuliku ja eestlasena. Oma kogudustes hoolitses ta selle eest, et kohalikud koorid õpiksid ja esitaksid uusi eestikeelseid vaimulikke laule. Mitmed neist kõlasid just tema algatusel jumalateenistustel, aidates kujundada eestikeelse õigeusu kirikulaulu traditsiooni.

Esitab ühendkoor

koorijuht Sergei Mironov

Eesti Kristlik Õigeusu Kirik
Tartu Georgi (Jüri) Kogudus
Narva mnt 103, Tartu 51008 Eesti/Estonia

*Tekst: Anna Maria Kaarma
Kujundus: Vladimir Anšon*

Täiendav info: www.georgikirik.ee